

***Рекомендації
щодо уникнення типових мовностилістичних
помилкок у науково-дослідницьких роботах***

Упорядник: Світлана ФУРСА,
методист відділення української філології
та мистецтвознавства

НОРМИ І ПРАВИЛА НАУКОВОГО СТИЛЮ

Важливе значення в науково-дослідницьких роботах учнів має мовностилістичне оформлення, яке повинно відповідати нормам і правилам сучасної української літературної мови. Уживання будь-яких лексичних, граматичних, синтаксичних одиниць має бути вмотивованим. Щоб якнайточніше, найповніше й обґрунтовано представити результати науково-дослідницької роботи, потрібно знати специфіку та основні вимоги до наукового стилю, серед яких:

- точність, доступність, зрозумілість, логічність, послідовність, системність, узагальненість, об'єктивність, грамотність викладення матеріалу;
- уживання термінів і спеціальної лексики;
- уживання багатозначних слів лише в одному чітко визначеному контекстом значенні;
- висока частотність іменників, зокрема віддієслівних на *-ння*, *-ття*;
- прямий порядок слів у реченні, пояснення причинно-наслідкових зв'язків;
- інформативні та логічно взаємопов'язані між собою за змістом речення;
- уникнення пасивних синтаксичних конструкцій, а натомість уживання дієслів 3-ї особи множини в неозначено-особовому значенні та конструкцій з дієслівними формами на *-но*, *-то*;
- використання цитат, покликання на першоджерела, подання цифрових даних, формул, символів, схем, таблиць, графіків, діаграм тощо для унаочнення результатів дослідження;
- ґрунтовний аналіз джерел, критичне їх осмислення та передавання крізь призму свого тлумачення [9].

ПРИКЛАДИ ТИПОВИХ МОВНОСТИЛІСТИЧНИХ ПОМИЛОК ТА ПРАВИЛЬНІ ВІДПОВІДНИКИ ДО НИХ

Одним із важливих критеріїв як заочного оцінювання науково-дослідницьких робіт, так і постерного захисту та наукової конференції під час участі у II (міському) етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України є мовна компетенція, тобто вміння грамотно й правильно говорити і писати українською мовою. Зважаючи на це, пропонуємо ознайомитися із прикладами типових мовностилістичних помилок, які трапляються в роботах учнів, та подаємо правильні відповідники до них:

- **нами** було **розміщено** три запитання
- **ми запропонували (подали)** три запитання або **запропоновано (подано)** три запитання

- **мною** були використані такі методи
- **ми використали** такі методи або **використано** такі методи

- наразі **стоїть** нагальне питання; нині **стоїть** актуальна проблема
- наразі **порушено** нагальне питання або наразі нагальним є питання; нині **порушено** актуальну проблему або нині проблема є актуальною

- було **піднято** питання вибору мови
- **порушено** питання (проблему) вибору мови

- на яворівських писанках можна **зустріти** ялички, змійки, дубки
- на яворівських писанках **зображені** ялички, змійки, дубки

✘ помилки **зустрічаються**; метафори **зустрічаються** у текстах; визначення терміна **зустрічається**

✔ помилки **трапляються**; метафори **вжито** (**трапляються**) в текстах; визначення терміна **подано** (**зафіксовано, запропоновано, зазначено** тощо)

✘ замки **відносяться** до V–VII століття; науковці **відносять** до жанру детективу; **відносилися** дуже відповідально; як ви **відноситесь**

✔ замки **належать** до V–VII століття; науковці **зараховують** до жанру детективу; **ставилися** відповідально; як ви **ставитесь**

✘ **охарактеризувати** основні ідеї; **охарактеризувати** особливості дзвіниць

✔ **схарактеризувати** основні ідеї; **схарактеризувати** особливості дзвіниць

✘ це **дозволяє** зробити висновок; аналіз наукової літератури **дозволив**

✔ це **дає підстави** зробити висновок; аналіз наукової літератури **дав можливість** (змогу)

✘ аналіз **показав**; як **показали результати** дослідження; спостереження **показують**, що найбільше діалектизмів вжито в прозових творах письменниці

✔ аналіз **засвідчив**; за **результатами** дослідження; за **нашими спостереженнями**, найбільше діалектизмів вжито в прозових творах письменниці

- **виходячи з** результатів дослідження
- за результатами дослідження
- речення **включають** головний член і залежне від нього означення;
соцопитування **включало** осіб різного віку
- речення **складаються** з головного члена і залежного від нього означення; до соцопитування **залучено** осіб різного віку
- **прийняті міри** для зміцнення стабільності українського народу
- **вжито заходів** для зміцнення стабільності українського народу
- **приймати участь** в опитуванні; **приймати до уваги**
- **брати участь** в опитуванні; **брати до уваги** або **зважати на**
- **виконано аналіз** граматичних ознак номінативних речень
- **проаналізовано** граматичні ознаки номінативних речень
- **здійснено опис** лексичних засобів рекламного тексту
- **описано (проаналізовано)** лексичні засоби рекламного тексту
- **проведено** дослідження
- **досліджено**
- **співставляти** факти
- **зіставляти** факти

- помилки **присутні** на сторінках газетних видань
- помилки **трапляються (є)** на сторінках газетних видань
- метафора **являється** засобом
- метафора є засобом
- мова **виступає** важливим чинником єдності народу; дійовими особами **виступають** корінні жителі поліського краю
- мова є важливим чинником єдності народу; дійовими особами є корінні жителі поліського краю
- **підібрати** приклади мовних помилок
- **дібрати** приклади мовних помилок
- **переклад** іншомовних заголовків **на українську мову**
- **переклад** іншомовних заголовків **українською мовою**
- вчинок головного героя **говорить**
- вчинок головного героя **свідчить про (засвідчує, що)**
- отримані результати дослідження стануть **у нагоді**
- отримані результати дослідження стануть **у пригоді**
- **в першу чергу** це **відноситься** до мистецтва Китаю та Японії
- **насамперед (передусім)** це **стосується** мистецтва Китаю та Японії

- науковці **у свою чергу** виокремлюють
- науковці **також (так само)** виокремлюють
- **швидше (скоріше) всього, швидше (скоріше) за все**
- **найімовірніше, найвірогідніше**
- в **самому** кінці дослідження
- **наприкінці** дослідження
- **на закінчення** хотілося б відзначити
- **насамкінець** зауважимо
- **по більшій мірі, у більшості випадків**
- **здебільшого (переважно)**
- українські письменники, **у тому числі** й класики
- українські письменники, **зокрема й** класики
- **з точки зору** норм сучасної української літературної мови; **з точки зору** науковців
- **відповідно до** норм сучасної української літературної мови або **згідно з** нормами сучасної української літературної мови; **на думку** науковців
- **виключно** письмовою, а не розмовною мовою
- **винятково (тільки, лише)** письмовою, а не розмовною мовою

- ✘** цей герой знає **краще інших**
- ✓** цей герой знає **краще за (від) інших** або цей герой знає **краще порівняно з іншими**, або цей герой знає **краще, ніж інші**
- ✘** барвник, **як правило**, синій або чорний
- ✓** барвник **зазвичай** синього або чорного кольору
- ✘** виникли **в результаті** зовнішніх обставин
- ✓** виникли **внаслідок** зовнішніх обставин або **через** зовнішні обставини
- ✘** **переважна більшість** учнів схильна до прояву вербальної агресії
- ✓** **більшість** учнів схильна до прояву вербальної агресії
- ✘** **вірна** відповідь; **вірність** оригіналу; якщо б ця інформація була **вірна**
- ✓** **правильна** відповідь; **відповідно до** оригіналу; якщо б ця інформація була **достовірною**
- ✘** **даний** комплекс; на **даний** момент; метою **даного** дослідження є
- ✓** **цей** комплекс; **нині (зараз, наразі, на сьогодні)**; метою дослідження є
- ✘** вибір теми **обумовлений**
- ✓** вибір теми **зумовлений**

- ✗ існуючі** теорії; **існуючі** підходи; **існуючі** праці
- ✓ **відомі** теорії; **відомі** підходи; **відомі** праці
- ✗ діючий** правопис; **діючі** особи роману
- ✓ **чинний** правопис; **дійові** особи роману
- ✗ домінуючий** напрямок в образотворчому мистецтві; **домінуючий** чинник
- ✓ **домінантний (основний)** напрямок в образотворчому мистецтві; **визначальний** чинник
- ✗ у випадку необхідності**
- ✓ за потреби, у разі потреби
- ✗ ряд** особливостей; **ряд** даних
- ✓ **низка** особливостей; **низка** даних
- ✗** до них належать слова **типу**
- ✓ до них належать слова **на зразок (на кшталт, такі слова)**
- ✗** до їх **числа** належить; ця споруда **увійшла до числа** дерев'яних церков
- ✓ до **них** належить; ця споруда **належить до** дерев'яних церков
- ✗ в залежності від** місцевості; **в залежності від** світових стилів
- ✓ **залежно від** місцевості; **залежно від** світових стилів

✘ **при оформленні** дослідження; **при аналізі** вистави; **при вивченні** говіркових явищ; **при написанні** творів; **при використанні** фразеологізмів; **при виготовленні** писанок; **при відтворенні** картини світу

✔ **під час оформлення** дослідження або **оформлюючи** дослідження; **під час аналізу** вистави або **аналізуючи** виставу; **під час вивчення** говіркових явищ або **вивчаючи** говіркові явища; **під час написання** творів або **пишучи** твори; **уживаючи** фразеологізми; **під час виготовлення** писанок або **виготовляючи** писанки; **під час відтворення** картини світу або **відтворюючи** картину світу

✘ **у ході** нашого дослідження; **в ході** реконструкції

✔ **під час** дослідження або **досліджуючи**; **під час** реконструкції або **реконструюючи**

✘ **згідно** нових стандартів; **згідно** другої легенди

✔ **згідно з** новими стандартами; **згідно з** другою легендою

✘ **у порівнянні з** іншими народами та націями

✔ **порівняно з** іншими народами та націями

✘ з 6 вересня **по** 12 вересня

✔ із (від) 6 вересня **до** 12 вересня

✘ **таким чином**, під час дослідження встановлено

✔ **отже**, під час дослідження встановлено

- ✘** вежа була побудована **таким чином**; питання звучало **наступним чином**
- ✔** вежу побудовано **в такий спосіб** або **так**; питання сформульовано **так**
- ✘** під впливом **головним чином** стилю рококо
- ✔** під впливом **здебільшого (переважно)** стилю рококо
- ✘** науковець **виділяє наступні** типи односкладних речень
- ✔** науковець **виокремлює такі** типи односкладних речень
- ✘** інформуємо **наступне**
- ✔** інформуємо, **що** або інформуємо **про те, що**
- ✘** він висловився **на рахунок**
- ✔** він висловився **щодо (стосовно, з / із приводу)**
- ✘** **згідні з думкою** науковця
- ✔** **погоджуємось із думкою** науковця
- ✘** **більше за все**
- ✔** **понад усе, над усе, найбільше**
- ✘** окреслили **майбутні перспективи**
- ✔** окреслили **перспективи**

РЕКОМЕНДАЦІ ЩОДО ПРАВИЛЬНОГО СЛОВОВЖИВАННЯ

Для уникнення мовностилістичних помилок у науково-дослідницьких роботах рекомендуємо:

- читати тексти українськомовних наукових, науково-популярних, довідкових, художніх та публіцистичних видань тощо, щоб поповнити свій словниковий запас, навчитися правильно вибудовувати словосполучення і речення, вивчати та запам'ятовувати орфографічні та стилістичні норми мови;
- перевіряти значення та правопис невідомих слів у словниках різних типів: тлумачних, орфографічних, орфоепічних, перекладних, граматичних, фразеологічних, іншомовних слів та ін.;
- консультуватися з фахівцями наукових установ, закладів вищої освіти, закладів позашкільної освіти та ін.;
- переглядати фільми з якісним перекладом українською мовою, що допоможе вам запам'ятати правильні словосполучення та уникати мовностилістичних помилок;
- спілкуватися українською мовою в повсякденному житті;
- не соромитися своїх помилок, а сприймати їх як передумову до досконалості.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик: вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : навч. посіб. ; за ред. О. Сербенської. Львів : Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2011. 258 с.
2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. 5-те вид., перероб. і доп. Київ : Книга, 2010. 252 с.

3. Вихованець І. Розмовляймо українською : мовознавчі етюди. Київ : Унів. вид-во «ПУЛЬСАРИ», 2012. 160 с.
4. Волощак М. Неправильно — правильно. Київ : Просвіта, 2010. 224 с.
5. Головащук С. І. Словник-довідник з правопису та слововживання. Київ : Наукова думка, 1989. 832 с.
6. Городенська К. Г., Кочукова Н. І., Куцак Г. М. Із найновіших рекомендацій щодо складних уживань в українській мові. Київ ; Слов'янськ, 2006. 83 с.
7. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Видання друге, істотно доповнене. Київ : КММ, 2019. 208 с.
8. Джунусалієва Г., Ковальська Н. Науковий текст в аспекті культури мови. *Український смисл*. 2012. № 1. С. 112–119.
9. Кравець Л. В., Мацько Л. І. Науковий стиль. Енциклопедія Сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=70651 (дата звернення: 02.12.2022).
10. Мацько Л. І. Українська наукова мова (теорія і практика) : навч. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 272 с.
11. Островський В. І., Островська Г. Ф. А українською кажуть так... Видання 2-ге, доповн. й виправл. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2013. 456 с.
12. Пономарів О. Українське слово для всіх і кожного. Київ : Либідь, 2013. 360 с.
13. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25 квітня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19> (дата звернення: 02.12.2022).
14. Семеног О. М. Культура наукової української мови : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 216 с.

15. Словник труднощів української мови: близько 15 000 слів / Д. Г. Гринчишин, А. О. Капелюшний, О. М. Пазяк та ін. ; за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Радянська школа, 1989. 336 с.
16. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.
17. Чак Є. Д. Складні випадки вживання слів. Київ : Радянська школа, 1984. 185 с.
18. Шевчук Г. З., Гаврилюк Л. І., Гаврилюк Т. В. Основні вимоги до написання наукової статті : методичні рекомендації. Луцьк : ВІППО, 2016. 76 с.
19. Промова, або Де ми помиляємося... Київ : Стандарт, 2006. 196 с.